

YANGI TOSHKENT SHAHRI LOYIHASI — BARQAROR URBANIZATSIYA MODELI SIFATIDA

Yoʻldashev Abror Ubaydullayevich

Guliston davlat pedagogika instituti Geografiya fanlari nomzodi, dotsent.

Yoʻldasheva Marjona Vohidovna

Guliston davlat pedagogika insitituti Geografiya va IBA yoʻnalishi 3-kurs talabasi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yangi Toshkent shahri loyihasining maqsadi, mohiyati va barqaror urbanizatsiya tamoyillariga asoslangan holda yaratilayotganligi yoritiladi. Maqolada ekologik, iqtisodiy, texnologik va ijtimoiy omillar uygʻunligida shakllanayotgan Yangi Toshkent shahri zamonaviy urbanistik model sifatida baholanadi. Xalqaro tajribalar bilan solishtirish asosida loyihaning barqaror rivojlanishga qoʻshadigan hissasi tahlil qilinadi.

Kalit soʻzlar: Yangi Toshkent, urbanizatsiya, barqarorlik, shaharsozlik, ekologiya, aqlli shahar, infratuzilma.

Hozirgi global sharoitda shaharlarning ortib borayotgan aholi soni, ekologik muammolar va infratuzilma bosimi urbanizatsiyani qayta koʻrib chiqishni talab qilmoqda. Oʻzbekiston ham bu jarayonda faol ishtirok etib, yangi shaharlar qurish orqali aholi zichligini kamaytirish va sifatli yashash muhitini yaratishga intilmoqda. Shu maqsadda “Yangi Toshkent” loyihasi boshlangan boʻlib, u mamlakatdagi barqaror urbanizatsiya modelining yangi bosqichi sifatida qaralmoqda.

Urbanizatsiya (lotincha “urbanus” – shaharga oid) — bu jamiyat hayotida shaharlarning ahamiyati va rolining ortib borishiga olib keluvchi kompleks jarayondir. Ushbu jarayon nafaqat aholining shahar joylariga koʻchishi bilan, balki ishlab chiqarish kuchlarining joylashuvi, aholi tarkibining ijtimoiy va demografik jihatdan oʻzgarishi, shuningdek, yashash tarzi, turmush madaniyati va hayot sifati kabi koʻplab omillar bilan chambarchas bogʻliq.

Urbanizatsiya jamiyatning tarixiy taraqqiyotida muhim bosqichlardan biri sifatida namoyon boʻladi va u hududiy mehnat taqsimotining chuqurlashuvi natijasida yuzaga kelgan murakkab geografik, ijtimoiy-iqtisodiy hamda demografik jarayondir. Bu jarayon natijasida qishloq aholisi soni nisbatan kamayib, shahar aholisi soni ortadi, ishlab chiqarish va xizmat koʻrsatish tizimlari asosan shaharlarda toʻplanadi, turmush tarzi esa tobora urbanlashgan shaklga ega boʻladi.

Tor maʼnoda olganda, urbanizatsiya – bu shaharlar sonining ortishi, ayniqsa yirik shaharlarning koʻpayishi hamda ulardagi aholi salmogʻining oʻsib borishidir. Bu demografik-statistik hodisa sifatida shahar aholisining umumiy aholi soniga nisbatan oʻsishini, shuningdek, yirik shahar aglomeratsiyalarining shakllanishi va kengayishini ham ifodalaydi.

Zamonaviy urbanizatsiya jarayonlari ekologik muammolar, infratuzilma bosimi, transport va uy-joy yetishmovchiligi kabi dolzarb masalalarni ham yuzaga keltiradi. Shu sababli, urbanizatsiya faqat aholi harakati emas, balki barqaror shahar rivojlanishi,

rejalashtirish, atrof-muhitni muhofaza qilish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash bilan bog'liq kompleks ijtimoiy-iqtisodiy strategiyani talab qiladi.

Yangi Toshkent shahri Toshkent viloyatining Yuqorichirchiq va O'rtachirchiq tumanlarida 20 ming gektardan ortiq maydonda barpo etilishi rejalashtirilgan. Loyiha quyidagi yo'nalishlarni qamrab oladi:

- Yashil hududlar va ekologik muvozanatni ta'minlash;
- Raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish (aqlli shahar konsepsiyasi);
- Ijtimoiy xizmatlar va arzon uy-joylar bilan ta'minlash;
- Transport infratuzilmasini integratsiyalashgan holatda tashkil qilish.
- Shahar zamonaviy urbanistik talablarga javob beruvchi, fuqarolar uchun qulay yashash, ishlash va o'qish imkoniyatlarini yaratishga qaratilgan.

Shuningdek, yangi Toshkent — bu faqatgina O'zbekiston poytaxti Toshkent shahrining hududiy jihatdan kengayishi emas, balki butun Markaziy Osiyo mintaqasida barqaror urbanizatsiyaning yangi modeli sifatida shakllanayotgan ulkan va istiqbolli loyiha hisoblanadi. Ushbu loyiha doirasida shaharni rejalashtirish va barpo etishda zamonaviy me'morchilik tendensiyalari, ekologik muvozanatni saqlash tamoyillari hamda "aqlli shahar" (smart city) infratuzilmasini joriy etish konsepsiyasi asos qilib olingan.

Yangi Toshkentning konsepsiyasi shunchaki yangi aholi punktini barpo etishdan iborat emas. U zamonaviy yashash sharoitlari, yuqori texnologiyali ishlab chiqarish, ilm-fan va innovatsiyalar uyg'unlashgan kompleks muhitni yaratishga yo'naltirilgan. Bu yerda ilg'or texnologiyalar markazlari, ilmiy-tadqiqot muassasalari, zamonaviy universitetlar, startaplar va raqamli iqtisodiyot subyektlari faoliyat yuritadi. Shunday qilib, Yangi Toshkent — bu yashash, ishlash, tahsil olish va ilmiy-ijodiy izlanishlar uchun barcha imkoniyatlar mujassam bo'lgan ilg'or urbanistik ekotizimdir.

Shahar modeli, eng avvalo, inson salomatligi, xavfsizligi va farovonligini ta'minlashga xizmat qiladi. Ekologik toza transport vositalari, energiya samarador binolar, raqamli boshqaruv tizimlari, yashil hududlar va barqaror infratuzilma orqali Yangi Toshkent ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga intiladi.

Ushbu mega-loyihaaning muvaffaqiyati ko'plab omillarga bog'liq. Jumladan, xalqaro miqyosdagi hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yish, ilg'or xorijiy tajribalarni amaliyotga joriy etish, urbanizatsiya va shaharsozlik bo'yicha zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini yaratish va ularni doimiy takomillashtirib borish zarur.

Barqaror shahar modeli quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- Atrof-muhitni muhofaza qilish: Energiya samarador qurilish, suvni tejash texnologiyalari, chiqindilarni boshqarish tizimi;
- Ijtimoiy adolat: Aholining barcha qatlamlari uchun qulay ijtimoiy infratuzilma (maktablar, shifoxonalar, madaniyat markazlari);
- Iqtisodiy barqarorlik: Innovatsion biznes hududlari, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash;
- Texnologik ilg'orlik: Raqamli boshqaruv, avtomatlashtirilgan transport tizimlari, xavfsizlik texnologiyalari.

Yangi Toshkent — bu shunchaki yangi inshootlar majmuasi emas, balki kelajak avlodlar uchun barqaror, innovatsion va yashashga qulay shahar modelining yorqin timsolidir. Mazkur tashabbus nafaqat O'zbekiston, balki butun mintaqa rivoji uchun ham strategik ahamiyatga ega bo'lib, hududiy integratsiyani chuqurlashtirish, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.¹

Xulosa qilib aytganda, yangi Toshkent shahri loyihasi O'zbekistonda urbanizatsiyani samarali va barqaror tarzda olib borishning yangi bosqichidir. Loyiha ekologiya, ijtimoiy tenglik, iqtisodiy rivojlanish va texnologik ilg'orlikni uyg'unlashtirgan holda hayotga tatbiq etilmoqda. Bu loyiha nafaqat Toshkent shahrining yuklamasini kamaytiradi, balki butun mintaqada zamonaviy shaharsozlik yondashuvlarining asoschisi bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy sayti. (2024). Yangi Toshkent loyihasi bo'yicha taqdimot. <https://president.uz>
2. Mahmudov, R. (2023). Shaharsozlikda raqamli texnologiyalar va barqarorlik tamoyillari. "Innovatsiya va taraqqiyot" jurnali, №2.
3. Murodova, N. (2022). "Yashil shahar" konsepsiyasi va O'zbekistondagi amaliy tajribalar. Ekologik tadqiqotlar jurnali, №4.
4. Hasanov, A. (2023). Aqlli shaharlar va ularning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi. Toshkent: Fan nashriyoti.
5. Bunyodkor, M. (2024). Barqaror urbanizatsiya: zamonaviy tendensiyalar va O'zbekiston tajribasi. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.

¹ Bunyodkor, M. (2024). Barqaror urbanizatsiya: zamonaviy tendensiyalar va O'zbekiston tajribasi. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.